

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદની ઉચ્ચ અદાલતમાં

આર/સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપ્લિકેશન (ક્વાશિંગ) નં. ૧૨૩૦/૨૦૧૫

સાથે

આર/વિશેષ ફોજદારી અરજી નં. ૧૦૦૨/૨૦૧૫

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તી શ્રી જે. સી. દોશી

=====

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર	હા.	ના.

=====

ધર્મેશ સુરેશભાઈ કોટેયા અને અન્ય

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને અન્ય

=====

દેખાવ:

એસ. સી. આર. એ. માં અરજદારો માટે શ્રી પ્રવીણ ગોંડલીયા (૧૯૭૪)

૧૨૩૦/૨૦૧૫

એસ. સી. આર. એ. ૧૦૦૨/૨૦૧૫ માં અરજદાર માટે શ્રી પરિમલ રાચછ

પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૨ માટે શ્રી પ્રતીક વાય જસાની (૫૩૨૫)

શ્રી સોહમ જોશી, એડીડીએલ. પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૧ માટે જાહેર વકીલ

=====

કોરમ:માનનીય ન્યાયમૂર્તી શ્રી જે. સી. દોશી

તારીખ:૧૯/૦૨/૨૦૨૫

મૌખિક ચુકાદો

૧. નિયમ.વિદ્વાન વકીલ શ્રી પ્રતીક જસાની પ્રતિવાદી નંબર ૨ માટે નિયમની સેવા માફ કરે છે અને વિદ્વાન એપીપી પ્રતિવાદી રાજ્ય માટે નિયમની નોટિસની સેવા માફ કરે છે.

૧.૧ બંને અરજીઓ સ્વ-સમાન એફ. આઈ. આર. માંથી ઉદભવે છે, તેથી સંબંધિત પક્ષોના વિદ્વાન વકીલોની સંમતિથી, અરજીઓ સમાન રીતે નક્કી કરવામાં આવે છે.

૨. ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૭૩ની કલમ ૪૮૨ (ત્યારબાદ "કોડ" તરીકે ઓળખવામાં આવે છે) હેઠળ આ અરજી દ્વારા, અરજદારોએ રાજકોટ સિટી ડી. સી. બી. પોલીસ સ્ટેશનમાં નોંધાયેલી ૨૦૧૫ની સિ. આર. નં. ૧-૪ની એફ. આઈ. આર. ને રદ કરવા અને રદ કરવાની વિનંતી કરી છે, જે આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૮૭,૫૦૪,૫૦૬ (૨), ૧૧૪ હેઠળ દંડનીય ગુનાઓ તેમજ અરજદારની ઉપરોક્ત એફ. આઈ. આર. માંથી ઉદભવેલી અન્ય તમામ પરિણામી કાર્યવાહી માટે છે.

૩. દલીલોમાંથી અવલોકન કરાયેલ કેસની સંક્ષિપ્ત હકીકતો નીચે મુજબ છે:-

૩.૧ એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે પ્રતિવાદી નંબર ૨ દ્વારા ૧૩.૨.૨૦૧૫ પર ફરિયાદ દાખલ કરવામાં આવી હતી જેમાં આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હતો કે ચાર વર્ષ પહેલાં તેણે અને તેના ભાગીદારોએ 'અભાગી પિપાલિયા' ના સર્વેક્ષણમાં 'ઝેર્લિંગ સફારી' નામની રહેણાંક પ્લોટ યોજના શરૂ કરી હતી જેમાં અરજદારોએ ૧,૧૭૦/- ના દરે પ્લોટ ખરીદ્યા હતા અને સમજણ મુજબ જ્યારે

પણ રકમ ચૂકવવામાં આવે ત્યારે દસ્તાવેજો અમલમાં મૂકવાના હતા અને લગભગ ૮,૦૦૦ થી ૧૦,૦૦૦ ચોરસ કિમી.ચાર્ડ દસ્તાવેજો ચલાવવામાં આવ્યા હતા.ત્યારબાદ પણ ફરિયાદી પાસે ૨૪ લાખ રૂપિયા બાકી રહ્યા હતા અને આરોપી પાસેથી વધુ ૨૮ લાખ રૂપિયા મેળવ્યા બાદ તેણે દસ્તાવેજો અમલમાં મૂકવાના હતા.વધુમાં એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે કે, જોકે, બંને આરોપીઓ ફરિયાદી પાસેથી પૈસા માંગતા હતા અને ફરિયાદીની કચેરીમાં આવતા હતા પરંતુ ફરિયાદીએ કહ્યું કે બાકીની રકમ રૂ.૨૮ લાખ ચૂકવો અને તે વેચાણ દસ્તાવેજ અમલમાં મૂકશે.જો કે બંને અરજદારો ફરિયાદી પર રૂ.૨૪ લાખોની ચુકવણી કરવા દબાણ કરી રહ્યા હતા અને ગંભીર પરિણામોની ધમકી આપી રહ્યા હતા.વધુમાં એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે કે ૧૨.૨.૨૦૧૫ પર ફરિયાદીને તેના મોબાઈલ પર રાત્રે ૧૧.૩૦ પર ફોન આવ્યો હતો અને તે ફોન કોલમાં કમલેશ રમાનીએ ફરિયાદીને ધમકી આપી હતી કે તે અરજદારોને રકમની ચુકવણી કરશે અને જો ચુકવણી નહીં કરવામાં આવે તો તેને મારવામાં આવશે.આ વ્યક્તિએ ટેલિફોન પર દુર્વ્યવહાર કર્યો હતો.તેથી ફરિયાદી સવારે ૧૩.૨.૨૦૧૫ પર પોલીસ કમિશનર કાર્યાલયમાં રજૂઆત કરવા જઈ રહ્યો હતો અને તે સમયે, આરોપી નંબર ૩ એટલે કે કમલેશ રમાની તેને મળ્યો અને ફરિયાદીને ગાળો આપી અને રકમ ચૂકવવાની ધમકી આપી; નહીં તો તેના લોકો તેના પગ તોડી નાખશે.ડરના કારણે ફરિયાદી પોતાના ઘરે પરત ફર્યો હતો.ત્યારબાદ, ફરિયાદીએ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૮૭,૫૦૬ (૨),

૫૦૪ અને ૧૧૪ હેઠળ સજાપાત્ર ગુનાઓ માટે ડી. સી. બી. પોલીસ સ્ટેશન, રાજકોટ સમક્ષ ૨૦૧૫ના સી. આર. <આઈ. ડી. ૧ તરીકે નોંધાયેલી ડી. સી. બી. પોલીસ સ્ટેશનમાં તેની ફરિયાદ આપી હતી.

શીખ્યા વકીલ શ્રી પ્રવીણ ગોંડલીયાનો સમાવેશ

૪. ૨૦૧૫ની વિશેષ ફોજદારી અરજી નં.૧૨૩૦ માં અરજદારો માટે જાણીતા વકીલ શ્રી ગોંડાલિયા આ અદાલતને રેકૉર્ડ પરની એફ. આઈ. આર. માં લઈ જશે, તે રજૂ કરશે કે તે વ્યવસાયિક દુશ્મનાવટને કારણે દાખલ કરવામાં આવેલી એફ. આઈ. આર. છે.તેઓ આગળ રજૂઆત કરશે કે દીવાની મુકદ્દમાને ફોજદારી ગુનાનો રંગ આપવામાં આવ્યો છે.તેઓ આગળ રજૂઆત કરશે કે એફ. આઈ. આર. અનુસાર, મૂળ આરોપી નં.૧ અને ૨ એ 'અભાગી પિપલિયા' ના સર્વેક્ષણમાં "ઝેન્ટિંગ સફારી" નામના પ્રોજેક્ટમાંથી જમીનના અમુક ભાગોની ખરીદી માટે ફરિયાદીને રૂ.૨૪ લાખ આપ્યા છે.તેઓ આગળ રજૂઆત કરશે કે ચાર વેચાણ દસ્તાવેજો ચલાવવામાં આવ્યા હતા અને ત્યારબાદ, ફરિયાદીના જણાવ્યા અનુસાર, અરજદારો ફરિયાદી પર રૂ.૨૪ લાખોની ચુકવણી કરવા દબાણ કરી રહ્યા હતા અને ગંભીર પરિણામોની ધમકી આપી રહ્યા હતા.તેઓ આગળ રજૂઆત કરશે કે એફ. આઈ. આર. ના તથ્યોને ધ્યાનમાં રાખીને, આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૮૭ હેઠળ ગુનાઓના આવશ્યક ઘટકો, જે ભય અથવા

ગંભીર ઈજા અથવા મૃત્યુ માટે ગેરવસૂલી માટે છે, તે બહાર આવ્યું નથી.તેઓ વધુમાં રજૂઆત કરશે કે આઈ. પી. સી. ની કલમ ૫૦૪,૫૦૬ (૨) હેઠળ ગુનાના આવશ્યક ઘટકો પણ બનાવવામાં આવ્યા નથી.તેઓ આગળ રજૂઆત કરશે કે જે બાબત નોંધવામાં આવી શકે છે કે પક્ષો વચ્ચેનો મુદ્દો ખાતાના સમાધાનની પ્રકૃતિમાં છે અને તેનાથી વધુ કંઈ નથી, જો કે, પ્રથમ માહિતી આપનારએ વિવાદિત એફ. આઈ. આર. દાખલ કરી છે, જે દબાણની ચુકિતઓ સિવાય બીજું કંઈ નથી અને જેમ કે, કાયદાની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ છે અને તેથી, તે સંજોગોમાં, તે વિવાદિત એફ. આઈ. આર. ને રદ કરીને અને રદ કરીને ૨૦૧૫ની વિશેષ ફોજદારી અરજી નં.૧૨૩૦ ને મંજૂરી આપવા માટે પ્રાર્થના કરે છે.

શીખ્યા વકીલ શ્રી પી. આર. એચ. એચ.

૫. જ્યાં સુધી ૨૦૧૫ની વિશેષ ફોજદારી અરજી નં.૧૦૦૨ ના અરજદારની ભૂમિકાની વાત છે, ત્યાં સુધી વિદ્વાન વકીલ શ્રી રાચ રજૂ કરશે કે અરજદારની ભૂમિકા ગુનાહિત ધમકી સુધી મર્યાદિત છે.તેઓ આગળ રજૂઆત કરશે કે સંબંધિત સમયે, અરજદાર પોલીસ સુરક્ષા હેઠળ હતો કારણ કે તે અન્ય કેટલાક ગુનાઓમાં ધમકીનો સામનો કરી રહ્યો હતો અને તેથી, તે અત્યંત અવિશ્વસનીય છે કે પોલીસ સુરક્ષા હેઠળની વ્યક્તિ પ્રથમ માહિતી આપનારને ગંભીર પરિણામો

માટે ધમકી આપશે.તેમણે રોનક કેડિયા વિરુદ્ધ ગુજરાત રાજ્યના કેસમાં આ અદાલતના કોઓર્ડિનેટ બેન્ચના ચુકાદાને અમલમાં મૂક્યો છે.૨૦૧૨ની અરજી નં.૪૧૪૫ અને અભિષેક સક્સેના વિરુદ્ધ ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્યના કેસમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતનો ચુકાદો ૨૦૨૩ (૧૬) એસસીઆર ૧૧૨૬માં નોંધવામાં આવ્યો હતો.આવી રજૂઆત પર, તે ૨૦૧૫ની વિશેષ ફોજદારી અરજી નં.૧૦૦૨ ને રદ કરીને અને વિવાદિત એફ. આઈ. આર. ને બાજુ પર મૂકીને મંજૂરી આપવાની પ્રાર્થના કરે છે.

શીખ્યા વકીલ શ્રી પ્રતીક જસાનીનો સમાવેશ

૬. તેનાથી વિપરીત, નિહારિકા ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર પ્રાઇવેટ લિમિટેડના કેસમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદાનો ઉલ્લેખ કરતા ફરિયાદી વતી વિદ્વાન વકીલ શ્રી પ્રતીક જસાની. વી. એસ. મહારાષ્ટ્ર રાજ્યએ ૨૦૨૧ (૧૯) માં અહેવાલ આપ્યો હતો કે એસ. સી. સી. ૪૦૧ રજૂ કરશે કે તે એવો કેસ નથી કે જ્યાં અદાલતે એફ. આઈ. આર. ને રદ કરવા અને ટ્રેશોલ્ડ પર રદ કરવા માટે અસાધારણ સહજ શક્તિનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ.તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે રદ કરવાની શક્તિનો ઉપયોગ સાવચેતી સાથે થવો જોઈએ, જેમ કે નીહારિકા ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર (સુપ્રા) માં જોવા મળ્યું છે, જે દુર્લભતમ કિસ્સાઓમાં જોવા મળે છે.તેઓ આગળ રજૂઆત કરશે કે કોર્ટ એફ. આઈ. આર. ને રદ કરવા

માટે અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી વખતે, એફ. આઈ. આર. માં કરવામાં આવેલા આક્ષેપોની વિશ્વસનીયતા અથવા વાસ્તવિકતા અથવા અન્યથા તપાસ શરૂ કરી શકતી નથી અને પ્રારંભિક અથવા પ્રારંભિક તબક્કે ફોજદારી કાર્યવાહીને અવરોધિત કરવા માટે નાની સુનાવણી કરી શકતી નથી.તેઓ આગળ રજૂઆત કરશે કે ફરિયાદ/એફ. આઈ. આર. રદ કરવી એ સામાન્ય નિયમને બદલે અપવાદ હોવો જોઈએ.તેઓ આગળ રજૂઆત કરશે કે તે કહેવું ખોટું છે કે અરજદારોએ જમીનની ખરીદી માટે રકમ ચૂકવી છે.તે માત્ર રૂ.૨૮ લાખ ચૂકવવામાં આવે છે અને અરજદારો ફરિયાદી પર કોમનો કોલર પકડીને રૂ.૨૪ લાખની ચુકવણી કરવા દબાણ કરી રહ્યા હતા અને ગંભીર પરિણામોની ધમકી આપી હતી અને તેથી, એફ. આઈ. આર. માં કથિત ગુનાઓના આવશ્યક ઘટકો બનાવવામાં આવ્યા છે.

૭. જ્યાં સુધી ૨૦૧૫ની વિશેષ ફોજદારી અરજી નં.૧૦૦૨ ના અરજદારની ભૂમિકાનો સંબંધ છે, વિદ્વાન વકીલ શ્રી જસાની રજૂ કરશે કે અરજદારની બદનામી સામે બહુવિધ એફ. આઈ. આર. દાખલ કરવામાં આવે છે અને તેથી, દલીલ, જે સુનાવણીને પૂર્વવત્ કરે છે કે આરોપીએ કોઈ ગુનો કર્યો નથી, તેને સ્વીકારવી જોઈએ નહીં.આવી રજૂઆત પર, તે બંને અરજીઓ રદ કરવાની પ્રાર્થના કરે છે.

શીખી લીધેલ એપ્લિકેશનનો સમાવેશ શ્રી. સોહમ જોશી

૮. વિદ્વાન વકીલ શ્રી જસાનીની દલીલો સ્વીકારતા વિદ્વાન એપીપી વધુમાં ઉમેરશે કે ગુનાની તપાસમાં, અરજદાર કમલેશ રમાનીના કોલની વિગતો મેળવવામાં આવી છે, જે સૂચવે છે કે તેણે પ્રથમ માહિતી આપનારને ઘણી વખત ફોન કર્યો છે, જે પ્રથમ દૃષ્ટિએ દર્શાવે છે કે તેણે ગંભીર પરિણામો માટે ધમકી આપી છે.આવી રજૂઆત પર, તે બંને અરજીઓ રદ કરવાની પ્રાર્થના કરે છે.

૯. મેં સંબંધિત પક્ષો વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા છે અને અરજીઓ સાથે જોડાયેલ એફ. આઈ. આર. અને અન્ય દસ્તાવેજોનો અભ્યાસ કર્યો છે.

વિશ્લેષણ

૧૦. અરજદારો સામે લગાવવામાં આવેલા ચોક્કસ આરોપોને સમજવા માટે, ચાલો એફ. આઈ. આર. ની સામગ્રીનો સંદર્ભ લઈએ, જે નીચે મુજબ છે:—

“લગભગ ચાર વર્ષ પહેલાં, મેં અને મારા ભાગીદારોએ પિપાલિયા ખાતે જેન્ટિંગ સફારીના નામે એક પ્રોજેક્ટ હાથ ધર્યો હતો.આ પ્રોજેક્ટ હેઠળ

રાજકોટ નિવાસી ધર્મેશભાઈ કોટેયા અને ચેતનભાઈ ભટ્ટે ૧૪,૯૦૬ ચોરસ ચાર્ડની જમીન રૂ. ૧૧૭૦/- મારા તરફથી અને અમારી વચ્ચે સંમતિ થઈ હતી કે જ્યારે તેઓ વિચારણા માટે નાણાં મોકલશે ત્યારે હું સંબંધિત વેચાણ-દસ્તાવેજો અમલમાં મૂકીશ.તદનુસાર, મેં આ બે વ્યક્તિઓની તરફેણમાં આશરે આઠથી નવ હજાર ચોરસ ચાર્ડની જમીન માટે વેચાણ-દસ્તાવેજો અમલમાં મૂક્યા હતા.વધુમાં, મને તેમની પાસેથી ચોવીસ લાખ રૂપિયા પહેલેથી જ મળી ગયા હતા અને બાકીની રકમ અઠ્ઠાવીસ લાખ રૂપિયા હતી, જેની પ્રાપ્તિ પર હું સંબંધિત વેચાણ-કાર્યો કરવા માટે બંધાયેલો હતો.જો કે, ઘણી વખત ધર્મેશ કોટેયા અને ચેતન ભટ્ટ સ્ટર્લિંગ હોસ્પિટલની સામે જસલ કોમ્પ્લેક્સમાં આવેલી મારી ઓફિસમાં આવ્યા હતા, જ્યાં તેઓએ કહ્યું હતું કે, "તમે અમારા ચોવીસ લાખ રૂપિયા પરત કરી દો, નહીં તો તે તમારા માટે સારું રહેશે નહીં." આવા કિસ્સાઓમાં, હું તેમને કહેતો કે, "તમે મને અઠ્ઠાવીસ લાખ રૂપિયા આપો જેથી હું તમારી તરફેણમાં વેચાણ પત્રો અમલમાં મૂકી શકું." તેમ છતાં, આ જોડી મારા પર ચોવીસ લાખ રૂપિયા ચૂકવવા દબાણ કરતી હતી અને મને જીવનભરની ધમકીઓ આપતી હતી.૧૨/૦૨/૨૦૧૫ પર, જ્યારે હું મારા ઘરે હતો, ત્યારે મને મારા મોબાઈલ નંબર ૯૭૨૫૫૧૦૧૩૯ પરથી ફોન આવ્યો. ૯૮૨૪૦૪૩૮૨૬ અને બીજી બાજુની વ્યક્તિએ કહ્યું, "હું કમલેશ

રમાની છું.શું તમે મારા મિત્રો ચેતન ભટ્ટ અને ધર્મેશ કોટેચાને પૈસા પરત કરવા જઈ રહ્યા છો કે નહીં?જો તમે તેમ નહીં કરો તો હું તમારા પગ તોડી નાખીશ.જો તમે પૈસા પરત નહીં કરો તો તમે તમારો જીવ ગુમાવશો.” ત્યારબાદ તેણે અપમાનજનક શબ્દો બોલવાનું શરૂ કર્યું હતું.મારી પત્ની મારી સાથે ઘરે હોવાથી, મેં ફોન કાપી નાખ્યો અને પછી, આજે જ્યારે હું આ સંબંધમાં રજૂઆત કરવા માટે સવારે પોલીસ કમિશનરની કચેરીમાં જઈ રહ્યો હતો, ત્યારે આ કમલેશ રમાની મને જિલ્લા પંચાયત ચોક પર મળ્યા અને મારી સાથે અપમાનજનક શબ્દો બોલ્યા.તેણે કહ્યું, "તમે પૈસા આપો, નહીં તો હું મારા માણસો મોકલીશ જે તમારા પગ તોડી નાખશે.” જેમ જેમ હું ડરી ગયો, હું ઘરે પાછો ફર્યો અને તે પછી, હવે, હું ફરિયાદ કરવા માટે ડી. સી. બી. પોલીસ સ્ટેશનમાં આવ્યો છું.”

૧૧. અરજદારો સામેના કથિત ગુનાઓના આવશ્યક ઘટકો એફ. આઈ. આર. માંથી આવી રહ્યા છે કે કેમ તે ચકાસવા માટે, ચાલો આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૮૩ માં વ્યાખ્યાયિત કરાયેલ ગેરવસૂલીની વ્યાખ્યાનો સંદર્ભ લઈએ, જે નીચે મુજબ છે:—

“જે કોઈ પણ જાણીજોઈને કોઈ પણ વ્યક્તિને તે વ્યક્તિને અથવા અન્ય કોઈ વ્યક્તિને કોઈ નુકસાન થવાના ભયમાં મૂકે છે, અને તે રીતે અપ્રમાણિક રીતે તે વ્યક્તિને કોઈ પણ વ્યક્તિને કોઈ પણ મિલકત, અથવા

મૂલ્યવાન સુરક્ષા અથવા હસ્તાક્ષરિત અથવા સીલ કરેલી કોઈપણ વસ્તુ જે મૂલ્યવાન સુરક્ષામાં રૂપાંતરિત થઈ શકે છે તે પહોંચાડવા માટે પ્રેરિત કરે છે, તે "ગેરવસૂલી" કરે છે.

૧૨. જ્યારે એફ. આઈ. આર. માં આરોપી સામે આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૮૭ના ગુનાનો આરોપ મૂકવામાં આવે છે, ત્યારે પ્રથમ દૃષ્ટિએ તે સાબિત થાય છે કે આરોપીઓએ જાણીજોઈને પ્રથમ માહિતી આપનારને મૃત્યુ અથવા ગંભીર નુકસાનના ડરમાં મૂકી દીધો છે અને તે રીતે, અપ્રમાણિક રીતે વ્યક્તિને કોઈ પણ વ્યક્તિને કોઈ મિલકત અથવા મૂલ્યવાન સુરક્ષા પહોંચાડવાના ડરથી ઉશ્કેરવામાં આવી છે.અભિષેક સક્સેના (ઉપરોક્ત) ના કિસ્સામાં, આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૮૪ નો ઉલ્લેખ કરતી માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતને જાણવા મળ્યું કે આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૮૪ હેઠળ ગુનાને સંતોષવા માટે નીચેના ઘટકો જરૂરી છે.

“૧૦. કલમ ૩૮૪, આઈ. પી. સી. હેઠળ ગુનાના કથિત કમિશન સાથે સંબંધિત છે, તેમાં કોઈ શંકા નથી કે ઉપરોક્ત ગુનાને આકર્ષવા માટે નીચેના બે ઘટકો સંતોષવા જોઈએ:

(૧) ઇરાદાપૂર્વક વ્યક્તિને પોતાને કે બીજાને ઈજા થવાના ભયમાં મૂકવી;

(૨) કોઈ પણ વ્યક્તિને કોઈ પણ મિલકત અથવા મૂલ્યવાન સુરક્ષા આપવા માટે અપ્રમાણિક રીતે વ્યક્તિને ઉશ્કેરવું.

આરોપપત્રમાં ઉપરોક્ત ગુનાની રચના કરવા માટે આવા ઘટકો/આક્ષેપોની ગેરહાજરીમાં એવું ન કહી શકાય કે તેમાં કલમ ૩૮૪ હેઠળ ગુનો આચરવાનો પ્રથમ દષ્ટિએ કેસ બનાવવામાં આવ્યો છે.”

૧૩. વર્તમાન કેસમાં, એફ. આઈ. આર. ના સાદા વાંચનથી, શું નોંધપાત્ર હોઈ શકે છે કે ગેરવસૂલીના આવશ્યક ઘટકો ખૂટે છે. એફ. આઈ. આર. માં એકમાત્ર એવો આરોપ મૂકવામાં આવ્યો છે કે પ્રથમ માહિતી આપનારને રૂ.૨૪ લાખ પરત કરવાનું કહેવામાં આવ્યું છે. એવો પણ આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હતો કે પહેલેથી જ ચૂકવવામાં આવેલા રૂ.૨૪ લાખ પાછા મેળવવાની ધમકી આપવામાં આવી હતી. ગેરવસૂલીની નોંધ લેવાની ક્ષમતા અને ચૂકવેલા નાણાં પરત માંગવાની ક્ષમતા એ અલગ પાસું છે. જો કોઈ વ્યક્તિને કોઈ મિલકત અથવા મૂલ્યવાન સુરક્ષા આપવા માટે ઈરાદાપૂર્વક ઈજા અથવા મૃત્યુના ભયમાં મૂકવામાં આવે તો ખંડણી લેવામાં આવે છે. હાથ પરના કિસ્સામાં, પ્રથમ માહિતી આપનારના કેસ મુજબ પણ, ધમકી આપીને, આરોપીએ ફરિયાદી પાસેથી પૈસા પરત માંગ્યા હતા. કલ્પનાના કોઈ પણ વિસ્તાર દ્વારા, તેને ગેરવસૂલી ન કહી શકાય.

૧૪. આઈ. પી. સી. ની કલમ ૫૦૪ અને ૫૦૬ (૨) હેઠળ અન્ય ગુનાઓના આરોપો લગાવવામાં આવ્યા છે. પ્રથમ, ચાલો આઈ. પી. સી. ની કલમ ૫૦૩ નો સંદર્ભ લઈએ જે ગુનાહિત ધમકીને વ્યાખ્યાયિત કરે છે.

“૫૦૩. ગુનાહિત ધમકી.—જે કોઈ બીજાને તેની વ્યક્તિ, પ્રતિષ્ઠા અથવા સંપત્તિને, અથવા તે વ્યક્તિ જેમાં રસ ધરાવે છે તે વ્યક્તિની વ્યક્તિ અથવા પ્રતિષ્ઠાને કોઈ નુકસાન પહોંચાડવાની ધમકી આપે છે, તે વ્યક્તિને ચેતવણી આપવાના ઈરાદાથી, અથવા તે વ્યક્તિને કોઈ પણ કાર્ય કરવા માટે ઉશ્કેરે છે જે તે કાયદેસર રીતે કરવા માટે બંધાયેલો નથી, અથવા તે વ્યક્તિ કાયદેસર રીતે કરવા માટે હકદાર છે તે કોઈ પણ કાર્ય કરવાનું છોડી દે છે, આવી ધમકીના અમલને ટાળવાના સાધન તરીકે, ગુનાહિત ધમકી આપે છે.**સમજૂતી.—**કોઈ પણ મૃત વ્યક્તિની પ્રતિષ્ઠાને નુકસાન પહોંચાડવાની ધમકી, જેમાં ધમકી આપનાર વ્યક્તિ રસ ધરાવે છે, તે આ વિભાગમાં છે.

૧૪.૧ આઈ. પી. સી. ની કલમ ૫૦૪ અને ૫૦૬ (૨) નો ઉલ્લેખ નીચે મુજબ છે:—

“૫૦૪. જે કોઈ જાણીજોઈને કોઈ વ્યક્તિનું અપમાન કરે છે, અને તે રીતે ઉશ્કેરણી કરે છે, તે જાણીને કે તે ઉશ્કેરણીથી જાહેર શાંતિ ભંગ થવાની

શક્યતા છે, અથવા અન્ય કોઈ ગુનો કરે છે, તેને બે વર્ષ સુધીની કેદ અથવા દંડ અથવા બંનેની સજા કરવામાં આવશે.

૫૦૬(૨).ગુનાહિત ધમકી માટે સજા.—જે કોઈ પણ ગુનાહિત ધાકધમકીનો ગુનો કરે છે તેને બે વર્ષ સુધીની મુદતની કેદ અથવા દંડ અથવા બંનેની સજા કરવામાં આવશે.

જો મૃત્યુ અથવા ગંભીર ઈજા વગેરે થવાની ધમકી હોય.— અને જો મૃત્યુનું કારણ બનવાની અથવા ગંભીર ઈજા પહોંચાડવાની, અથવા આગ દ્વારા કોઈ મિલકતનો નાશ કરવાની, અથવા મૃત્યુદંડ અથવા આજીવન કેદની સજાને પાત્ર ગુનાનું કારણ બનવાની, અથવા સાત વર્ષ સુધી લંબાવી શકાય તેવી મુદતની કેદની, અથવા સ્ત્રી પર અનૈતિકતા લાદવાની ધમકી હોય, તો તેને સાત વર્ષ સુધીની મુદતની કેદ અથવા દંડ અથવા બંને સાથે સજા કરવામાં આવશે.”

૧૫. ક્યારે અને કયા સંજોગોમાં અપમાનજનક ભાષા સ્વરૂપ લે છે અને ઈરાદાપૂર્વકના અપમાનથી સુરક્ષિત છે તેની ચર્ચા માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા મોહમ્મદ વાજિદ અને અન્ય વિરુદ્ધ ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય, ૨૦૨૩ (૦) એઆઈઆર (એસસી) ૩૭૮૪ ના કિસ્સામાં પેરા ૨૮ અને ૨૯ માં કરવામાં આવી છે, જે નીચે મુજબ છે:—

“૨૮. આઈ. પી. સી. ની કલમ ૫૦૪ ઇરાદાપૂર્વક કોઈ વ્યક્તિનું અપમાન કરવા અને તે રીતે શાંતિ ભંગ કરવા માટે અપમાનિત વ્યક્તિને ઉશ્કેરવા અથવા ઇરાદાપૂર્વક કોઈ વ્યક્તિનું અપમાન કરવા પર વિચાર કરે છે, તે જાણીને કે અપમાનિત વ્યક્તિને ઉશ્કેરવામાં આવી શકે છે જેથી જાહેર શાંતિ ભંગ થાય અથવા અન્ય કોઈ ગુનો કરે.માત્ર દુરુપયોગ એ વિભાગના કાર્યક્ષેત્રમાં ન આવી શકે.પરંતુ, કોઈ ચોક્કસ કેસમાં દુરુપયોગના શબ્દો ઇરાદાપૂર્વકના અપમાન સમાન હોઈ શકે છે, જે જાહેર શાંતિનો ભંગ કરવા અથવા અન્ય કોઈ ગુનો કરવા માટે અપમાનિત વ્યક્તિને ઉશ્કેરે છે.જો અપમાનજનક ભાષાનો ઇરાદાપૂર્વક ઉપયોગ કરવામાં આવે અને તે એવી પ્રકૃતિનો હોય કે જે સામાન્ય ઘટનાઓમાં અપમાનિત વ્યક્તિને શાંતિ તોડવા અથવા કાયદા હેઠળ ગુનો કરવા તરફ દોરી જાય, તો આ કેસ કલમના કાર્યક્ષેત્રમાંથી માત્ર એટલા માટે દૂર કરવામાં આવતો નથી કારણ કે અપમાનિત વ્યક્તિએ ખરેખર શાંતિ ભંગ કરી નથી અથવા આત્મસંયમનો ઉપયોગ કરીને અથવા ગુનેગાર દ્વારા ઘોર આતંકનો ભોગ બનીને કોઈ ગુનો કર્યો નથી.કલમ ૫૦૪, આઈ. પી. સી. દ્વારા ચોક્કસ અપમાનજનક ભાષા આકર્ષાય છે કે કેમ તે નક્કી કરવા માટે, અદાલતે એ શોધવું પડશે કે, સામાન્ય સંજોગોમાં, ઉપયોગમાં લેવાતી અપમાનજનક ભાષાની અસર

શું હશે, નહીં કે ફરિયાદીએ તેના વિશિષ્ટ સ્વભાવ અથવા શાંત સ્વભાવ અથવા શિસ્તની ભાવનાના પરિણામે ખરેખર શું કર્યું.અપમાનજનક ભાષાનો સામાન્ય સ્વભાવ એ વિચારણા માટે કસોટી છે કે શું અપમાનજનક ભાષા એ ઇરાદાપૂર્વકનું અપમાન છે કે જે અપમાનિત વ્યક્તિને શાંતિનો ભંગ કરવા માટે ઉશ્કેરે છે અને ફરિયાદીના ચોક્કસ વર્તન અથવા સ્વભાવને નહીં.

૨૯. માત્ર દુર્વ્યવહાર, અભદ્રતા, અશિષ્ટતા અથવા ઉદ્ધતાઈ, કલમ ૫૦૪, આઈ. પી. સી. ના અર્થમાં ઇરાદાપૂર્વકનું અપમાન ન હોઈ શકે, જો તેમાં અપમાનિત વ્યક્તિને ગુનાની શાંતિનો ભંગ કરવા માટે ઉશ્કેરવાનું જરૂરી તત્વ ન હોય અને આરોપીનું અન્ય તત્વ શાંતિનો ભંગ કરવા માટે અપમાનિત વ્યક્તિને ઉશ્કેરવાનો ઇરાદો ધરાવતું હોય અથવા તે જાણીને કે અપમાનિત વ્યક્તિ શાંતિનો ભંગ કરી શકે છે.અપમાનજનક ભાષાના દરેક કેસનો નિર્ણય તે કેસના તથ્યો અને સંજોગોને ધ્યાનમાં રાખીને કરવો પડશે અને એવી સામાન્ય દરખાસ્ત ન હોઈ શકે કે જો કોઈ વ્યક્તિ માત્ર ફરિયાદી સામે અપમાનજનક ભાષાનો ઉપયોગ કરે તો તે આઈપીસીની કલમ ૫૦૪ હેઠળ ગુનો કરે નહીં.કિંગ સમ્રાટ વિ. ચુન્નીભાઈ દયાભાઈ, (૧૯૦૨) ૪ બોમ એલઆર ૭૮ માં બોમ્બે હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચે ધ્યાન દોર્યું હતું કે:-

"કલમ ૫૦૪, આઈ. પી. સી. હેઠળ ગુનો રચવા માટે તે પૂરતું છે જો અપમાન એક પ્રકારનું છે જે અન્ય પક્ષને ગુસ્સો ગુમાવવા અને કંઈક હિંસક બોલવા અથવા કરવા માટેનું કારણ બને છે.ક્રોધિત શબ્દો તેમજ કાર્યો દ્વારા જાહેર શાંતિ તોડી શકાય છે. (ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે) "

૧૬. હજુ સુધી અન્ય એક ચુકાદામાં, બી. વી. રામ કુમાર વિરુદ્ધ તેલંગાણા રાજ્ય, ૨૦૨૫ જેએક્સ (એસસી) ૧૮૮ના કેસમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે આઈપીસીની કલમ ૫૦૪ સંબંધિત ગુનાની ચર્ચા કરી હતી, જે નીચે મુજબ છે:—

“૨૩. કલમ ૫૦૪, આઈ. પી. સી. માં બે ભાગો છે.પ્રથમ, એક્ટસ રીચુઝ—ઈરાદાપૂર્વકનું અપમાન છે જે ઉશ્કેરણીને જન્મ આપે છે.બીજું, મેન્સ રિયા, એટલે કે, આરોપીનો ઈરાદો અથવા જ્ઞાન કે આવા ઈરાદાપૂર્વકના ઉશ્કેરણીથી અપમાનિત વ્યક્તિ જાહેર શાંતિ ભંગ કરી શકે છે અથવા અન્ય કોઈ ગુનો કરી શકે છે.કલમ ૫૦૪, આઈ. પી. સી. માં ક્ષેપપૂર્ણ ટિપ્પણી એ છે કે આરોપીએ ઈરાદાપૂર્વક અન્ય વ્યક્તિનું આ હેતુ અથવા જ્ઞાન સાથે અપમાન કરવું જોઈએ કે આવા અપમાનને કારણે થતા ઉશ્કેરણીનું પરિણામ જાહેર શાંતિ ભંગ અથવા અન્ય કોઈ ગુનામાં પરિણમી શકે છે.એકવાર આરોપી વ્યક્તિ ઉપરોક્ત મેન્સ રિયા સાથે

ઈશ્ઠાપૂર્વક અપમાન કરે તે પછી ગુનો પૂર્ણ હોવાનું કહેવાય છે.આથી, આરોપી વ્યક્તિનો ઈશ્ઠો અથવા જ્ઞાન કે ઈશ્ઠાપૂર્વક અપમાન કરવાની તેની ક્રિયાઓ અપમાનિત વ્યક્તિને ઉશ્કેરવાની સંભાવના ધરાવે છે, તે આઈપીસીની કલમ ૫૦૪ હેઠળ ગુનો કરવા માટે અનિવાર્ય છે.

૧૭. કલમ ૫૦૬ સંબંધિત રોનક કેડિયા (ઉપરોક્ત) ના કિસ્સામાં આ અદાલતની સંકલન બેન્ચ નીચે મુજબ વાંચે છે:—

“આઈ. પી. સી. ની કલમ ૫૦૬ નો ખાલી અભ્યાસ એ સ્પષ્ટ કરે છે કે તેનો એક ભાગ ભયજનક ધમકી સાથે સંબંધિત છે.ગુનાહિત ધમકીનો ગુનો બહાર આવે તે પહેલાં, તે સ્થાપિત કરવું આવશ્યક છે કે આરોપીનો ઈશ્ઠો ફરિયાદીને ચેતવણી આપવાનો હતો.ફરિયાદીને ચેતવણી આપવાના ઈશ્ઠાથી નહીં, પરંતુ આરોપી-અરજદાર દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલા દિવાલના નિર્માણના કામમાં દખલ કરવાથી તેને રોકવાના હેતુથી આરોપી દ્વારા આપવામાં આવેલી માત્ર ધમકીઓ ગુનાહિત ધમકીનો ગુનો ગણાશે નહીં.સમગ્ર એફ. આઈ. આર. માં, કોઈ પણ આરોપનો અવાજ સંભળાતો નથી કે જે ધમકીઓ આપવામાં આવી હતી તે ખરેખર પ્રથમ માહિતી આપનારને કોઈ ચેતવણી આપી હતી અને તેણે ખરેખર ધમકી અનુભવી હતી.”

૧૮. એ નોંધવું સરળ છે કે એફ. આઈ. આર. નું ખાલી વાંચન ન તો આઈ. પી. સી. ની કલમ ૩૮૩માં વ્યાખ્યાયિત કરાયેલ ખંડણીના કોઈ આવશ્યક ઘટકો સૂચવે છે અને ન તો તે કોઈ વ્યક્તિનું ઇરાદાપૂર્વક અપમાન કરે છે અને તે રીતે, આવી વ્યક્તિને શાંતિ ભંગ કરવા માટે અપમાનિત કરવા અથવા ઇરાદાપૂર્વક કોઈ વ્યક્તિનું અપમાન કરવા માટે ઉશ્કેરવું એ જાણીને કે અપમાનિત વ્યક્તિને ઉશ્કેરવામાં આવી શકે છે જેથી જાહેર શાંતિ ભંગ થાય અથવા અન્ય કોઈ ગુનો થાય અથવા તે ફોજદારી ધમકીને સ્થાપિત કરે છે કે આરોપીનો હેતુ ફરિયાદીને ચેતવણી આપવાનો હતો, તેના બદલે સમગ્ર એફ. આઈ. આર. બાકીની રકમની ચુકવણી ન કરવાના નાગરિક વિવાદ માટે ફોજદારી કાર્યવાહી બની જાય છે.

૧૯. વેસા હોલિંગ્સ પ્રાઇવેટ લિમિટેડ અને અન્ય વિરુદ્ધના કિસ્સામાં. કેરળ રાજ્ય અને અન્ય-(૨૦૧૫) ૮ એસ. સી. સી. ૨૯૩], માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચેનું નિરીક્ષણ કર્યું હતું:-

“૧૩. તે સાચું છે કે હકીકતોના આપેલા સમૂહને નાગરિક ખોટી તેમજ ફોજદારી ગુનો પણ બનાવી શકે છે અને માત્ર એટલા માટે કે ફરિયાદીને નાગરિક ઉપાય ઉપલબ્ધ હોઈ શકે છે જે પોતે ફોજદારી કાર્યવાહીને રદ કરવા માટે આધાર ન હોઈ શકે.વાસ્તવિક કસોટી એ છે કે ફરિયાદમાંના

આરોપો છેતરપિંડીના ફોજદારી ગુનાને જાહેર કરે છે કે નહીં.વર્તમાન કેસમાં, એવું બતાવવા માટે કંઈ નથી કે શરૂઆતમાં જ આરોપી વ્યક્તિ વતી છેતરપિંડી કરવાની કોઈ શરૂઆત થઈ હતી, જે આઈ. પી. સી. ની કલમ ૪૨૦ હેઠળ ગુના માટે પૂર્વવર્તી શરત છે. અમારા મતે, ફરિયાદ કોઈપણ ફોજદારી ગુનાનો ખુલાસો કરતી નથી.જ્યારે ફોજદારી કાર્યવાહી દુર્ભાવનાપૂર્ણ અથવા અન્યથા અદાલતોની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ હોવાનું જણાય ત્યારે તેને પ્રોત્સાહન આપવું જોઈએ નહીં.ઉચ્ચ અદાલતોએ આ સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે ન્યાયના હેતુઓને પૂર્ણ કરવા માટે પણ પ્રયત્ન કરવો જોઈએ.અમારા મતે, આ તથ્યોને ધ્યાનમાં રાખીને પોલીસ તપાસ ચાલુ રાખવાની મંજૂરી આપવી એ અદાલતની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ સમાન હશે અને ઉચ્ચ અદાલતે કાર્યવાહીને રદ કરવા માટે કલમ ૪૮૨ ક્રી. પો. કો. ક. હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરવાનો ઇનકાર કરીને ભૂલ કરી હતી.”

૨૦. ઇન્ડિયન ઓઈલ કોર્પોરેશન વિરુદ્ધ એન. ઇ. પી. સી. ઇન્ડિયા લિમિટેડ અને અન્યોના કેસમાં-(૨૦૦૬) ૬ એસ. સી. સી. ૭૩૬, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતની બે ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠે દંડ પ્રક્રિયા સંહિતા ૧૯૭૩ની કલમ ૪૮૨ હેઠળ અધિકારક્ષેત્રના ઉપયોગ પર પૂર્વવર્તીઓની સમીક્ષા કરી અને નીચેની શરતોમાં માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતો ઘડ્યાં:

“૧૨. ... (૧) ફરિયાદમાં કરવામાં આવેલા આરોપો, ભલે તેમને તેમના અંકિત મૂલ્ય પર લેવામાં આવે અને તેમની સંપૂર્ણતામાં સ્વીકારવામાં આવે, પ્રથમ દષ્ટિએ કોઈ ગુનો ન બને અથવા આરોપી સામે કથિત કેસ ન બને ત્યાં ફરિયાદને રદ કરી શકાય છે.આ હેતુ માટે, ફરિયાદની સંપૂર્ણ તપાસ થવી જોઈએ, પરંતુ આક્ષેપોના ગુણદોષની તપાસ કર્યા વિના.ફરિયાદને રદ કરવાની વિનંતીની તપાસ કરતી વખતે ન તો વિગતવાર તપાસ કે ન તો સામગ્રીનું ઝીણવટપૂર્વકનું વિશ્લેષણ કે ન તો ફરિયાદમાં આરોપોની વિશ્વસનીયતા કે વાસ્તવિકતાનું મૂલ્યાંકન જરૂરી છે.

(૨) જ્યાં તે અદાલતની પ્રક્રિયાનો સ્પષ્ટ દુરુપયોગ હોય, જેમ કે જ્યારે ફોજદારી કાર્યવાહી બદલો લેવા અથવા નુકસાન પહોંચાડવા માટે દુર્ભાવના/ઢ્ઢેષ સાથે શરૂ કરવામાં આવી હોવાનું જણાય અથવા જ્યાં આક્ષેપો વાહિયાત અને સ્વાભાવિક રીતે અસંભવિત હોય ત્યાં પણ ફરિયાદને રદ કરી શકાય છે.

(૩) જોકે, રદ કરવાની સત્તાનો ઉપયોગ કાયદેસરની કાર્યવાહીને દબાવવા અથવા અવરોધવા માટે કરવામાં આવશે નહીં.શક્તિનો ઉપયોગ સાવચેતીપૂર્વક અને પુષ્કળ સાવધાની સાથે થવો જોઈએ.

(જ) ફરિયાદમાં કથિત ગુનાના કાયદાકીય ઘટકોને શાબ્દિક રીતે પુનઃઉત્પાદિત કરવાની જરૂર નથી.જો ફરિયાદમાં જરૂરી તથ્યાત્મક પાયો નાખવામાં આવે, તો માત્ર એ આધાર પર કે કેટલાક ઘટકો વિગતવાર જણાવવામાં આવ્યા નથી, તો કાર્યવાહી રદ થવી જોઈએ નહીં.ફરિયાદ રદ કરવાની બાંહેધરી માત્ર ત્યારે જ આપવામાં આવે છે જ્યારે ફરિયાદ મૂળભૂત તથ્યોથી પછા વંચિત હોય જે ગુનો બનાવવા માટે એકદમ જરૂરી હોય.

(વી) ".

૨૧. માનનીય સર્પોચ્ય અદાલત દ્વારા આનંદ કુમાર મોહતા વિરુદ્ધ રાજ્ય (દિલ્લી રાષ્ટ્રીય રાજધાની ક્ષેત્ર સરકાર) ગૃહ વિભાગ, ૨૦૧૯ (૧૧) એસસીસી ૭૦૬ ના કેસમાં ફોજદારી કાર્યવાહીને રદ કરવાની મંજૂરી અંગે ચર્ચા કરવામાં આવી છે, જે નીચે મુજબ છે:—

“૧૪. પ્રથમ, અમે પ્રતિવાદી નંબર ૨ માટે વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલની રજૂઆત સાથે વ્યવહાર કરવા માંગીએ છીએ કે એકવાર આરોપપત્ર દાખલ થઈ જાય, પછી એફ. આઈ. આર. રદ કરવાની અરજી અસમર્થનીય છે.જોસેફ સાલ્વરાજ એ. વી. માં આ અદાલતની સ્થિતિને

ધ્યાનમાં રાખીને, આ રજૂઆતમાં અમને કોઈ યોગ્યતા દેખાતી નથી.ગુજરાત રાજ્ય, ૨૦૧૧ ૭ એસસીસી

૫૯. જોસેફ સાલ્વરાજના કિસ્સામાં

એ. (ઉપરોક્ત), આ અદાલતે આ પ્રશ્નનો નિર્ણય કરતી વખતે કે શું ઉચ્ચ અદાલત એફ. આઈ. આર. ને રદ કરવા માટેની જટલ અરજીને ધ્યાનમાં લઈ શકે છે, જ્યારે જટલ અરજીની પેન્ડન્સી દરમિયાન પોલીસ દ્વારા આરોપપત્ર દાખલ કરવામાં આવ્યું હતું, ત્યારે નિરીક્ષણ કર્યું હતું:-

"૧૬.આમ, વિવિધ કલમો કે જેના હેઠળ અપીલકર્તા પર આરોપ મૂકવામાં આવી રહ્યો છે અને તેની સામે કાર્યવાહી કરવાની છે તેના સામાન્ય નિરીક્ષણ પરથી તે બતાવવામાં આવશે કે તે ફરિયાદકર્તાની એફ. આઈ. આર. માંથી પ્રથમ દૃષ્ટિએ પણ બહાર આવ્યું નથી. જો આરોપપત્ર દાખલ કરવામાં આવ્યું હોત તો પણ, વિજ્ઞાન એકલ ન્યાયાધીશ હજુ પણ તપાસ કરી શક્યા હોત કે અપીલકર્તા દ્વારા કરવામાં આવેલા કથિત ગુનાઓ ફરિયાદીની એફ. આઈ. આર., આરોપપત્ર, દસ્તાવેજો વગેરેમાંથી પ્રથમ દૃષ્ટિએ બહાર આવ્યા હતા કે નહીં.

૧૫. અન્યથા પણ એ યાદ રાખવું જોઈએ કે આરોપી દ્વારા હાઈકોર્ટ સમક્ષ દાખલ કરવામાં આવેલી જોગવાઈ કલમ ૪૮૨ સીઆર છે. પી. સી. અને આ અદાલત કી. પ્રો. કો. ક. ની કલમ ૪૮૨ હેઠળ આદેશની અપીલની સુનાવણી કરી રહી છે. કી. પ્રો. કો. ક. ની કલમ ૪૮૨ નીચે મુજબ વાંચે છે:—

"૪૮૨.ઉચ્ચ ન્યાયાલયની સહજ સત્તાની બચત કરવી.— આ સંહિતામાંની કોઈ પણ બાબત આ સંહિતા હેઠળ કોઈ પણ આદેશને અમલમાં મૂકવા માટે અથવા કોઈ પણ અદાલતની પ્રક્રિયાના દુરુપયોગને રોકવા માટે અથવા અન્યથા ન્યાયના હેતુઓને સુરક્ષિત કરવા માટે જરૂરી હોય તેવા આદેશો આપવા માટે ઉચ્ચ અદાલતની અંતર્ગત સત્તાઓને મર્યાદિત અથવા અસર કરતી હોવાનું માનવામાં આવશે નહીં.

૧૬. આ કલમના શબ્દોમાં એવું કંઈ નથી જે અદાલતની પ્રક્રિયાના દુરુપયોગ અથવા ન્યાયની કસુવાવડને રોકવા માટે કોર્ટની સત્તાના ઉપયોગને માત્ર એફ. આઈ. આર. ના તબક્કા સુધી મર્યાદિત કરે. તે કાયદાનો સ્થાયી સિદ્ધાંત છે કે ઉચ્ચ અદાલત કી. પ્રો. કો. ક. ની કલમ ૪૮૨ હેઠળ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરી શકે છે, ત્યારે પણ જ્યારે ડિસ્ટ્યાર્જ અરજી ટ્રાયલ કોર્ટ, જી. સાગર સૂરી અને અબ્ર પાસે બાકી હોય. પ. યુ. પી. અને અન્યોની સ્થિતિ, (૨૦૦૦) ૨ એસ. સી. સી. ૬૩૬ (પેરા ૭).ઉમેશ

કુમાર વી. આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય અને અબ્ર. (૨૦૧૩) ૧૦ એસસીસી ૫૯૧ (પેરા ૨૦).ખરેખર, એવું માનવું એક મજાક હશે કે કોઈ વ્યક્તિ સામે શરૂ કરવામાં આવેલી કાર્યવાહીમાં એફ. આઈ. આર. ના તબક્કે દખલ કરી શકાય છે, પરંતુ જો તે આગળ વધી ગઈ હોય અને આરોપો આરોપપત્રમાં પરિણમી ગયા હોય તો નહીં.તેનાથી વિપરીત એવું કહી શકાય કે જો તપાસ પછી એફ. આઈ. આર. એ આરોપપત્રનું સ્વરૂપ લીધું હોય તો એફ. આઈ. આર. ને કારણે પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ વધે છે.આ સત્તા નિઃશંકપણે કોઈ પણ અદાલતની સત્તાની પ્રક્રિયાના દુરુપયોગને રોકવા માટે આપવામાં આવી છે.”

૨૨. હરિયાણા રાજ્ય વિરુદ્ધ ભજનલાલ અને અન્યના કિસ્સામાં., એ. આઈ. આર. ૧૯૯૨ એસ. સી. ૬૦૪ માં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે કાયદાની દરખાસ્તનો સારાંશ આપ્યો હતો, જે નીચે મુજબ છે:—

“(૧) જ્યાં પ્રથમ માહિતી અહેવાલ અથવા ફરિયાદમાં કરવામાં આવેલા આક્ષેપો, ભલે તેમને તેમના અંકિત મૂલ્ય પર લેવામાં આવે અને તેમની સંપૂર્ણતામાં સ્વીકારવામાં આવે, તે પ્રથમ દૃષ્ટિએ કોઈ ગુનાની રચના કરતું નથી અથવા આરોપી સામે કેસ બનાવતા નથી.

(૨) જ્યાં એફ. આઈ. આર. માં આરોપો અને એફ. આઈ. આર. સાથેની અન્ય સામગ્રી, જો કોઈ હોય તો, સંજોય ગુનાનો ખુલાસો કરતી નથી, કોડના એસ.૧૫૬ (૧) હેઠળ પોલીસ અધિકારીઓ દ્વારા તપાસને ન્યાયી ઠેરવે છે, સિવાય કે કોડના S.૧૫૫ (૨) ના કાર્યક્ષેત્રમાં મેજિસ્ટ્રેટના આદેશ હેઠળ.

(૩) જ્યાં, એફ. આઈ. આર. અથવા ફરિયાદમાં કરવામાં આવેલા અનિયંત્રિત આક્ષેપો અને તેના સમર્થનમાં એકત્રિત કરવામાં આવેલા પુરાવા કોઈપણ ગુનાનો ખુલાસો કરતા નથી અને આરોપી સામે કેસ બનાવતા નથી.

(૪) જ્યાં, એફ. આઈ. આર. માં આરોપો સંજોય ગુનાની રચના કરતા નથી પરંતુ માત્ર બિન-સંજોય ગુનાની રચના કરે છે, ત્યાં પોલીસ અધિકારી દ્વારા સંહિતાના એસ.૧૫૫ (૨) હેઠળ મેજિસ્ટ્રેટના આદેશ વિના કોઈ તપાસની મંજૂરી આપવામાં આવતી નથી.

(૫) એફ. આઈ. આર. અથવા ફરિયાદમાં કરવામાં આવેલા આક્ષેપો વાહિયાત અને સ્વાભાવિક રીતે અસંભવિત છે કે કેમ, જેના આધારે કોઈ

પણ સમજદાર વ્યક્તિ ક્યારેય ન્યાયી નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શકે નહીં કે આરોપી સામે કાર્યવાહી કરવા માટે પૂરતો આધાર છે.

(૬) જ્યાં, સંહિતા અથવા સંબંધિત અધિનિયમ (જે હેઠળ ફોજદારી કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવે છે) ની કોઈપણ જોગવાઈમાં સંસ્થામાં અને/અથવા જ્યાં સંહિતા અથવા સંબંધિત અધિનિયમમાં કોઈ ચોક્કસ જોગવાઈ હોય, જેમાં પીડિત પક્ષની ફરિયાદ માટે અસરકારક નિવારણ પૂરું પાડવામાં આવે છે.

(૭) જ્યાં ફોજદારી કાર્યવાહી સ્પષ્ટપણે દુર્ભાવનાપૂર્ણ રીતે હાથ ધરવામાં આવે છે અને/અથવા જ્યાં કાર્યવાહી દુર્ભાવનાપૂર્ણ રીતે આરોપી પર બદલો લેવાના ગુપ્ત હેતુથી અને ખાનગી અને વ્યક્તિગત ક્ષેત્રને કારણે તેનો વિરોધ કરવાના દૃષ્ટિકોણથી શરૂ કરવામાં આવે છે.

૨૨.૧ પેરા ૧,૩,૫ અને ૭ માં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના તારણો વર્તમાન કેસમાં આકર્ષાય છે.ઉપરોક્ત બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીને, હાલની અરજી વિચારણા પાત્ર છે.

૨૩. અહીં ઉપર કરવામાં આવેલી ચર્ચાઓને ધ્યાનમાં લેતા, નિહારિકા ઈન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર પ્રાઇવેટ લિમિટેડ (સુપ્રા) ના કિસ્સામાં વિદ્વાન વકીલ શ્રી પ્રતીક જસાની દ્વારા આપવામાં આવેલા ચુકાદાથી પ્રથમ માહિતી આપનારને કોઈ મદદ મળશે નહીં.

નિર્ણય:-

૨૪. પરિણામે, આ અરજીઓને મંજૂરી આપવામાં આવે છે.વર્તમાન અરજદારો સામે રાજકોટ સિટી ડી. સી. બી. પોલીસ સ્ટેશનમાં નોંધાયેલી ૨૦૧૫ની સી.આર.નં. ૧-૪ની આક્ષેપિત એફ. આઈ. આર. આથી રદ કરવામાં આવે છે અને રદ કરવામાં આવે છે.પરિણામે, વર્તમાન અરજદારો સામે ઉપરોક્ત એફ. આઈ. આર. માંથી ઉદ્ભવેલી અન્ય તમામ કાર્યવાહી પણ રદ કરવામાં આવે છે અને રદ કરવામાં આવે છે.તદનુસાર, નિયમ નિરપેક્ષ બનાવવામાં આવે છે.સીધી સેવાની મંજૂરી છે.

(જે. સી. દોશી, ન્યાયમૂર્તી શ્રી)

વિષય :

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા

ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.